

A B C ARBITRAŻU

W pytaniach i odpowiedziach

Słowo wstępne

Broszura ta powstała w odpowiedzi na zapotrzebowanie - dziesiątki pytań o arbitraż zadawanych jest przy różnych okazjach. Potwierdza to rosnące zainteresowanie sądownictwem polubownym. Pytania są często naiwne, nieśmiałe. Pytają przecież Ci, którzy nie wiedzą. Oczekują odpowiedzi prostej, zrozumiałej dla każdego. Parafrazując tytuł filmu Woody'ego Allena: „*Wszystko, co chcielibyście wiedzieć o seksie, ale baliście się zapytać*” – zebrałem pytania, stawiane przez ludzi różnych zawodów, studentów, dziennikarzy, uczestników kursów i szkoleń.

Odpowiedzi są równie proste, jak pytania. Mają zaspokoić pierwszą ciekawość i promować arbitraż tam, gdzie jest nań zapotrzebowanie. Środowisko Wybitnych Arbitrów i Uczonych Kolegów proszę o wyrozumiałość dla przyjętej przeze mnie formy.

Tekst powstał przy współpracy z Agencją Art-Media PR w Warszawie. Podziękowanie dla pani Ivetty Biały.

Piotr Nowaczyk
Prezes
Sądu Arbitrażowego przy KIG

Arbitraż

1. Co to jest arbitraż?

To rozwiązywanie sporów.

2. Od kiedy istnieje arbitraż?

Od zawsze. Polubowne rozstrzygnięcie sporów istniało prawdopodobnie jeszcze przed powstaniem państw i sądów państwowych.

3. Na podstawie jakich przepisów funkcjonuje?

Umowy handlowe, kodeksy postępowania cywilnego, regulaminy sądów polubownych, umowy międzynarodowe, konwencje (np. Konwencja nowojorska o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych z 1958 r.), kodeks etyki arbitra i in. Zastosowanie mają również zasady słuszności (*ex aequo et bono*) i zwyczaj handlowy, zwane umownie *lex mercatoria*.

4. Czym różni się sąd arbitrażowy od zwykłego sądu?

Strony mają wpływ na wiele elementów postępowania. Same wybierają arbitrow. Arbitrzy rozstrzygają w granicach przyznanych im uprawnień. Sąd polubowny nie jest związany przepisami o postępowaniu przed sądem państwowym.

5. Czy rozprawa wygląda inaczej?

Tak. Strony siedzą wygodnie i składają wyjaśnienia na siedząco. Miejscem rozprawy jest sala wybranej izby handlowej. Pełnomocnicy nie muszą ubierać togi. Na każdą prośbę stron można zarządzić przerwę. Można częstować się kawą i herbatą. Nikt na nikogo nie krzyczy, nie wyrzuca za drzwi, nie grozi kryminałem.

6. Jaki wpływ na przebieg postępowania arbitrażowego mają strony?

Duży. Mogą wybrać: konkretny sąd polubowny, skład arbitrów, sposób ich powołania, miejsce i czas postępowania, zasady rozstrzygnięcia sporu, a nawet określić liczbę instancji postępowania, jeśli nie chcą poprzestać na jednej.

7. Czym różni się sąd polubowny od sądu arbitrażowego?

Niczym. Są to różne nazwy tej samej instytucji.

8. Jakie są zalety arbitrażu?

Prostsza procedura postępowania, niższe i przewidywalne z góry koszty, jednoinstancyjność i szybkość postępowania. Rozprawy odbywają się w kameralnej atmosferze. Arbitraż jest dyskretny, postępowanie poufne, gwarantuje też poszanowanie interesów obu stron i tajemnic handlowych. Arbitrzy rozumieją biznes lepiej, niż sędziowie państwowi. Mogą być wybrani do sprawy stosownie do swojej specjalizacji i doświadczenia.

9. Jakie są wady arbitrażu?

Jest jeszcze wciąż mało znany i wykorzystywany. Grono doświadczonych arbitrów jest stosunkowo wąskie. Wyrok jest ostateczny, w zasadzie nie ma od niego odwołania.

10. Czy w Polsce jest łatwy dostęp do arbitrażu?

Bardzo łatwy. Wystarczy dokonać zapisu na sąd polubowny. Można to zrobić w umowie, fakturze, wymianie korespondencji, w statucie spółki, fundacji, spółdzielni lub stowarzyszenia.

11. Czy jesteśmy krajem przyjaznym arbitrażowi?

Tak. W 2005 r. parlament wprowadził do kodeksu postępowania cywilnego regulację arbitrażu, wzorowaną na ustawie modelowej UNCITRAL. Dla inwestorów zagranicznych to ważne kryterium atrakcyjności przy wyborze kraju postępowania. Warszawa może stać się centrum międzynarodowego arbitrażu. Mamy wszystkie atuty: centralne położenie, zdolnych arbitrów, stały sąd arbitrażowy - jeden z największych w Europie, z niemal 60-letnią tradycją.

12. Ile jest w Polsce stałych sądów arbitrażowych?

Około pięćdziesięciu. Prowadzą listy własnych arbitrów, mają administrację, organy i własne regulaminy. Funkcjonują najczęściej przy izbach gospodarczych.

13. Jaki jest obszar działania sądów arbitrażowych?

Różny - regionalny, branżowy, ogólnopolski lub międzynarodowy, w zależności od statutu, regulaminu oraz realnych możliwości i potrzeb.

14. Czy wyroki polskiego sądu arbitrażowego są uznawane za granicą?

Tak, o ile dane państwo ratyfikowało Konwencję Nowojorską z 1958 r. o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych. Takich państw jest około 150.

15. Który sąd polubowny jest właściwy do rozstrzygnięcia danej sprawy?

Ten, któremu strony poddały rozstrzygnięcie sporu, czyli ten, który strony same wybrały.

16. Czym warto kierować się przy wyborze sądu?

Doświadczeniem i kompetencją arbitrów, stabilnością instytucji i jej przeszłym dorobkiem, regulaminem sądu, renomą, wreszcie - specjalizacją. Regulaminy mogą się różnić np. zasadami powołania arbitra, wyłaniania przewodniczącego składu itp.

17. Czy niższa taryfa opłat to ważny argument?

Niekoniecznie tańszy musi być dobry. Z kolei w przypadku sądów "młodych", albo „nowych”, istnieje ryzyko, że przestaną istnieć, zanim rozpoznają sprawę. Wówczas klauzula arbitrażowa automatycznie wygaśnie.

18. Co powinny zrobić osoby, które chcą się poddać arbitrażowi?

Są trzy możliwości: dokonanie zapisu na sąd polubowny w umowie, zawarcie dodatkowej umowy o poddaniu się pod arbitraż w momencie pojawienia się sporu (kompromis), wprowadzenie klauzuli arbitrażowej do statutu spółki, fundacji, stowarzyszenia.

19. Co to jest zapis na sąd polubowny?

Inaczej klauzula arbitrażowa - to umowa o poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego. Musi być w niej wskazany przedmiot sporu (o co się spieramy) lub stosunek prawny (umowa itp.), z którego spór wyniknął lub może wyniknąć.

20. Jaka jest różnica między klauzulą arbitrażową a innymi sposobami poddania się arbitrażowi?

Klauzula arbitrażowa jest formą zapisu na sąd polubowny. Dotyczy sporów, które mogą powstać w przyszłości. Klauzula kompromisarska (od słowa: kompromis) – dotyczy sporów już zaistniałych.

21. Gdzie zamieszcza się klauzulę?

Można ją zamieścić w zawieranej umowie, fakturze, rachunku, statucie, wymianie korespondencji, na piśmie, a nawet w innym możliwym do utrwalenia środku komunikacji, takim jak Internet, wymiana e-maili, telegramów, rozmów telefonicznych nagranych za zgodą stron. Zwykle na końcu pisma, ale tak, aby stanowiła jego integralną część. Może mieć też formę aneksu do umowy.

22. Jak powinna wyglądać klauzula?

Brzmienie klauzuli ma wpływ na przebieg postępowania. Może brzmieć na przykład tak: „Wszelkie spory, wynikające z niniejszej umowy lub powstające w związku z nią, będą rozstrzygane przez (nazwa stałego sądu polubownego z podaniem jego siedziby) stosownie do regulaminu tego Sądu.” Można dodać: „obowiązującego w dacie wniesienia pozwu”. Klauzula może zawierać dodatkowe postanowienia – liczbę arbitrów, miejsce postępowania, język itd.

23. Jakie są najczęstsze błędy w klauzulach?

Uprzywilejowanie jednej ze stron, np.: jednostronny wybór arbitrów, możliwość zmiany treści zapisu przez jedną tylko stronę, niewskazanie stosunku prawnego, którego spory mogą dotyczyć, nieprecyzyjne wskazanie sądu (niepełna nazwa, niewskazanie siedziby, błąd w nazwie lub adresie sądu), wskazanie więcej, niż jednego sądu albo regulaminu.

24. Co to jest klauzula siły wyższej?

To klauzula w umowie, która mówi, co stanie się ze zobowiązaniami stron w przypadku zdarzenia rozsądnie niemożliwego do przewidzenia ani uniknięcia, którego następstwom nie można zapobiec. Zwalnia ona strony od odpowiedzialności za niewykonanie zobowiązania.

25. Co to jest klauzula wykonalności?

To stempel, który sędzia sądu powszechnego nadaje m.in. wyrokowi sądu arbitrażowego. W treści stempla (*exequatur*) sąd „poleca i rozkazuje” wszystkim urządcom oraz osobom, których to może dotyczyć, aby wykonały postanowienia wyroku. Jeżeli wyrok sądu polubownego nie zostanie dobrowolnie wykonany, musi zostać uznany przez sąd powszechny lub uzyskać taką klauzulę wykonalności.

26. Czy ta sama sprawa może być rozstrzygana zarówno przez sąd polubowny jak i powszechny?

Zdarza się, ale bardzo rzadko, że w tej samej sprawie toczy się postępowanie sądowe w jednym kraju, a arbitrażowe w innym. Sąd powszechny może wydać wówczas tzw. „*antysuit injunctions*”, np. zabronić kontynuowania arbitrażu (zdarza to się czasami w Ameryce Łacińskiej). Zapis na sąd polubowny z zasady wyklucza rozpoznanie sprawy przez sąd powszechny. Jeśli strona pozwana podniesie zarzut zapisu na sąd polubowny, sąd powszechny odrzuci pozew. Postępowanie przed sądem powszechnym rozpocznie się jednak, jeżeli strona pozwana takiego zarzutu nie podniesie. Niemniej, sprawa raz rozstrzygnięta o to samo roszczenie, pomiędzy tymi samymi stronami w arbitrażu, nie może być ponownie rozpatrywana w sądzie powszechnym.

27. Który wyrok jest ważniejszy – sądu arbitrażowego czy powszechnego?

Wyrok sądu arbitrażowego ma tę samą moc wiążącą, co wyrok sądu powszechnego po stwierdzeniu jego wykonalności przez sąd powszechny. Stwierdzenie wykonalności powinno trwać krótko.

28. Czy sąd powszechny może uchylić wyrok sądu arbitrażowego?

W zasadzie nie. Stronom sporu przysługuje skarga o uchylenie wyroku jedynie z powodów formalnych, np.: braku lub wad zapisu na sąd polubowny, rozstrzygnięcia w sprawach nieobjętych zapisem, pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, nieprawidłowego powołania składu, wydania innego wyroku w tej samej sprawie wcześniej, jego sprzeczności z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP. Sąd wyrok uchyla lub skargę oddala, ale nie rozstrzyga ponownie sprawy za sąd polubowny. Do ponownego rozpoznania sprawy po uchyleniu wyroku niezbędny jest nowy wniosek strony.

29. Czym się różni arbitraż od mediacji?

Mediator wspomaga dialog stron, szuka kompromisu, tymczasem arbiter rozstrzyga, kto ma rację. Mediacja jest tańsza, ale nie gwarantuje zakończenia sporu w sposób wiążący. Ugody nie są objęte Konwencją Nowojorską. Nie można dochodzić ich wykonania za granicą. W sądzie arbitrażowym można ugodzie nadać formę wyroku. Jeżeli mediator doprowadzi do ugody, obie strony mogą mieć poczucie wygranej. Opłata mediacyjna jest zwykle niższa od arbitrażowej (np. w SA KIG wynosi 20% opłaty arbitrażowej).

30. Kiedy wybrać arbitraż, a kiedy mediację?

Mediację zawsze warto wybrać, gdy strony prowadzą jeszcze współpracę, gdy spór przeszkadza w jej kontynuowaniu. Arbitraż wybierzemy wtedy, gdy nie można już samemu doprowadzić do rozwiązania sporu.

31. Jak wygląda procedura mediacji?

Po złożeniu wniosku i wyrażeniu zgody na mediację przez drugą stronę oraz uiszczeniu opłaty mediacyjnej, strony powołują mediatora z Listy Mediatorów. Mediator organizuje spotkanie, wysłuchuje stron, może przedstawić różne propozycje ugody. Spotkanie może odbyć się z każdą ze stron z osobna. Oświadczenia, wnioski i wyjaśnienia, złożone podczas mediacji są poufne i nie mogą być brane pod uwagę w przyszłości, ani w postępowaniu arbitrażowym, ani sądowym (chyba że strony postanowią inaczej). W przypadku zawarcia ugody, sporządzany jest protokół, zawierający jej warunki i ośnowę. Na wniosek stron, ugodzie można nadać formę wyroku. Mediator wystąpi wówczas w roli arbitra i wyda wyrok taki, jaki strony ustaliły. Jeżeli do ugody nie dojdzie, to trudno. Przed stronami stoi możliwość arbitrażu, albo procesu sądowego.

32. Co to jest ADR?

Alternative Dispute Resolution – alternatywne wobec sądownictwa powszechnego metody rozwiązywania sporów. Czyli: negocjacje, koncyliacje, mediacje, wstępne opinie eksperta, mini procesy, rozstrzygnięcia na próbę i inne.

Postępowanie

33. Jak wygląda procedura arbitrażu?

Przebiega zazwyczaj według regulaminu wybranego stałego sądu polubownego, obowiązującego bądź w momencie zawarcia zapisu na sąd, bądź w momencie wniesienia pozwu. Wszczęcie postępowania następuje przez „wezwanie na arbitraż” albo wniesienie pozwu. Zespół orzekający (Trybunał arbitrażowy) rozpoznaje sprawę na rozprawie lub bez rozprawy - wyłącznie na podstawie zgromadzonej dokumentacji (jeśli strony tak chcą).

34. Na jakim etapie sporu można poddać się postępowaniu arbitrażowemu?

Praktycznie na każdym.

35. Czy można zmusić kogoś do arbitrażu?

Nie. Arbitraż jest dobrowolny.

36. Czy można wycofać się z postępowania arbitrażowego?

Tak. W każdym czasie przed wyznaczeniem rozprawy. Później - za zgodą pozostałych stron. Możliwe jest też zawieszenie postępowania, jeśli zachodzą okoliczności uniemożliwiające nadanie sprawie biegu. Umorzenie postępowania nastąpi też w przypadku cofnięcia pozwu lub gdy postępowanie stało się zbędne lub niemożliwe.

37. Co decyduje o sprawności postępowania arbitrażowego?

Kompetencje i doświadczenie arbitrów, sprawny sekretariat, organizacja sądu, dobre maniery stron, talent pełnomocników.

38. Co zrobić, żeby wygrać?

Przekonać do swoich racji bezstronnych arbitrów.

39. Dlaczego bezstronnych? Czy arbiter, którego wyznaczyłem nie jest moim arbitrem?

Nie. Wskazany arbiter jest arbitrem wszystkich stron. Nie może faworyzować tej, która go wyznaczyła.

40. Jakie sprawy rozstrzyga się najłatwiej, a jakie najtrudniej?

Każda sprawa jest inna, ale zazwyczaj łatwe są sprawy o zapłatę rachunków z umów sprzedaży i dostawy. Trudne są natomiast spory korporacyjne w przypadku przekształceń firm.

41. Jakie sprawy można poddać arbitrażowi?

Wszystkie spory o prawa majątkowe lub spory o prawa niemajątkowe, które mogą być przedmiotem ugody sądowej. Wyjątkiem są sprawy o alimenty.

42. Dlaczego sądy polubowne nie rozstrzygają spraw o alimenty?

Z obawy przed zawieraniem fikcyjnych ugód. Ponadto, sądy państwowe chcą trwać na straży spraw dotyczących stanu cywilnego i dobra rodziny.

43. O co najczęściej spierają się strony?

Przeważają spory ze stosunku najmu, umów sprzedaży, dostawy, franchisingu, prawa budowlanego, telekomunikacyjnego i ochrony praw autorskich.

44. Jak są ustalane opłaty w postępowaniu arbitrażowym?

Koszt da się ustalić z góry. Obejmuje opłatę rejestracyjną i arbitrażową. Ustalane są one według taryfy opłat, obowiązującej w dniu wniesienia pozwu. Opłaty wnosi się jednorazowo. Nie ma dopłat za poszczególne postanowienia sądu, wyroki wstępne, czy wyroki częściowe. Nie ma opłat od zażaleń ani apelacji, gdyż postępowanie jest jednoinstancyjne. Należy jedynie pokryć ewentualne koszty podróży i noclegów arbitrów, tłumaczenia dokumentów i opinii biegłych.

45. Czy posiedzenia sądu arbitrażowego są jawne, tak jak w sądzie powszechnym?

Nie, postępowanie jest niejawne. Wszystkich uczestników obowiązuje zasada poufności; poufne może być nawet sam fakt wszczęcia postępowania. W rozprawie biorą udział tylko strony, ich pełnomocnicy, osoby wezwane. Inne osoby - jedynie za zgodą wszystkich uczestników rozprawy.

46. Według jakiego prawa odbywa się postępowanie?

Według prawa wybranego przez strony, właściwego dla danego stosunku prawnego, wynikającego z umowy. Na wniosek stron – również według ogólnych zasad prawa handlowego (*lex mercatoria*) lub zasad słuszności (*ex aequo et bono*).

47. Gdzie odbywają się rozprawy?

Tam, gdzie strony postanowią - w mieście oznaczonym jako miejsce postępowania (zwykle w siedzibie stałego sądu arbitrażowego). Czasem w wynajętej sali konferencyjnej, w hotelu lub innym miejscu, uzasadnionym potrzebami postępowania. Postępowanie może być też prowadzone korespondencyjne na podstawie dokumentów, bez wyznaczania rozprawy.

48. Co to jest postępowanie *ad hoc*?

Zamiast wybrać jeden z funkcjonujących stałych sądów polubownych, strony mogą powołać „sąd jednorazowy” - wyłącznie dla rozstrzygnięcia jednej konkretnej sprawy. Taki sąd nie ma własnego aparatu organizacyjnego, ani biurowego. Może być „administrowany” przez sekretariat sądu stałego, albo innej, wskazanej instytucji, np. izby handlowej. Może też „administrować” postępowanie własnymi siłami arbitrów. Wówczas trzeba zapewnić zaplecze lokalowe, sekretarskie, a także zorganizować podróż. Taki arbitraż może działać na podstawie zasad ustalonych przez strony lub regulaminów modelowych, rekomendowanych przez instytucje międzynarodowe, np. UNICITRAL. Po zakończeniu sporu, sąd *ad hoc* ulega rozwiązaniu. Postępowanie *ad hoc* może być zalecane w przypadku wymogu bardzo specjalistycznej wiedzy arbitrów (np. technicznej) lub w przypadku konieczności zachowania absolutnej dyskrecji, nawet co do faktu zaistnienia sporu.

49. Co to jest interwencja uboczna?

W sądzie powszechnym, każdy, kto uzna, że ma interes prawny w tym, aby sprawa została rozstrzygnięta na korzyść jednej ze stron, może w każdym etapie sprawy przystąpić do tej strony (interwencja uboczna). W sądzie polubownym dopuszczenie osoby trzeciej wymaga zgody wszystkich stron.

50. Czy sąd arbitrażowy może odmówić przyjęcia sprawy?

Tylko wówczas, jeśli wedle prawa spór nie może być poddany arbitrażowi, np. w sprawie o alimenty, w sprawach nie nadających się do zawarcia ugody, albo gdy zapis na sąd jest nieważny.

51. Kiedy zapis wygasa?

Gdy arbiter wymieniony w klauzuli arbitrażowej odmówił lub z istotnych powodów nie może przyjąć funkcji. Również, gdy arbitrzy przy wydawaniu wyroku nie mogą osiągnąć jednomyślności lub większości głosów.

52. Kiedy arbiter może odmówić przyjęcia sprawy?

Gdy ma konflikt interesów, gdy nie posiada kwalifikacji w danej dziedzinie, gdy nie zna języka postępowania, gdy nie ma dość czasu albo sił (*availability*).

53. Ile spraw jest rozpatrywanych rocznie?

To zależy od sądu. W Sądzie Arbitrażowym przy KIG: 300 – 400 rocznie. W innych sądach polubownych działających w Polsce kilka do kilkunastu rocznie.

54. Czy są jakieś reguły bezstronności arbitra?

Tak, są to wytyczne International Bar Association (IBA) – Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawników. Dotyczą konfliktów interesów w międzynarodowym arbitrażu. Niektóre sądy ustalają dodatkowo własne wytyczne, jak np. Zasady Etyki Arbitra Sądu Arbitrażowego przy KIG.

55. Jaka jest wartość sporów?

Najwięcej jest spraw o wartości sporu 10.000 - 100.000 zł. Zdarzają się też sprawy o wiele milionów złotych.

56. Ile czasu trwa postępowanie?

W Polsce przeciętnie 6 - 9 miesięcy.

57. Jak zapada wyrok?

Więzością głosów. Arbiter przegłosowany może zgłosić zdanie odrębne. Wyrok nie jest ogłaszany, lecz doręczany pocztą, wraz z podaniem pisemnych motywów rozstrzygnięcia.

58. Czy wyrok może nie zapaść?

Tak. Jeśli nie da się uzyskać większości głosów – zapis na sąd polubowny traci moc.

59. Co się wtedy dzieje z postępowaniem i sporem?

Można wnieść pozew do sądu powszechnego.

60. Kiedy orzeczenie sądu arbitrażowego jest ważne?

Wyrok powinien zostać wydany w ciągu miesiąca od zamknięcia postępowania. Wyrok może być końcowy, wstępny lub częściowy. Sporządzany jest na piśmie i doręczany stronom po uiszczeniu wszystkich kosztów postępowania. Powinien zawierać motywy rozstrzygnięcia. Jeśli strona przegrana nie wykona go dobrowolnie, wyrok musi uzyskać klauzulę wykonalności lub zostać uznany przez sąd powszechny kraju, w którym ma być wykonany.

61. Kiedy postępowanie kończy się ugodą?

Przed wszczęciem postępowania przed sądem arbitrażowym lub powszechnym, strona może zwrócić się z wnioskiem o przeprowadzenie mediacji, zmierzającej do zawarcia ugody. Zawarcie ugody w trakcie postępowania arbitrażowego spowoduje jego umorzenie.

62. Co się dzieje, jeśli strona uporczywie nie stawia się na rozprawę?

Arbitraż zakłada, że strony chcą rozwiązać spór. W sądownictwie polubownym stronom trudniej jest stosować taktykę sztuczek proceduralnych, prawnych uników i gry na czas. Sąd

może wydać wyrok na podstawie zebranego materiału dowodowego pod nieobecność strony, jeżeli zawiadomiono ją o terminie rozprawy na adres podany w rejestrze handlowym.

63. Ile jest instancji w postępowaniu arbitrażowym?

Jedna, chyba że strony postanowią inaczej. W praktyce regułą jest jednoinstancyjność.

64. Co to jest postępowanie postarbitrażowe?

Gdy strona przegrana nie wykonuje dobrowolnie wyroku, konieczne jest uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku sądu arbitrażowego przez sąd powszechny. Zdarza się też skarga strony przegranej o jego uchylenie. Powody uchylenia mogą być jedynie formalne (patrz pyt. 27).

65. Jak długo trwa postępowanie postarbitrażowe?

W Polsce odbywa się maksymalnie w trzech instancjach. Na świecie często w dwóch lub nawet jednej – w wyspecjalizowanym sądzie wyższej instancji.

Arbitrzy

66. Kto to jest arbiter?

To inaczej sędzia sądu polubownego, członek zespołu orzekającego (trybunału arbitrażowego), albo arbiter jedyny, jeżeli orzeka jednoosobowo.

67. Jak są wybierani arbitrzy?

Są powoływani przez strony lub wskazane przez nie osoby trzecie. W razie niepowołania arbitrów przez strony, arbitra może wyznaczyć Rada Arbitrażowa albo inny organ nominacyjny danego sądu polubownego.

68. Ilu jest w Polsce arbitrów?

Każdy sąd prowadzi własne listy. SA przy KIG rekomenduje 176-ciu arbitrów.

69. Kto może zostać arbitrem?

Każdy, kto ma pełną zdolność do czynności prawnych i jest pełnoletni, bez względu na obywatelstwo. Arbitrem nie może być jedynie czynny sędzia państwowy. Czasami strony, albo niektóre sądy stawiają dodatkowe wymogi, jak: kwalifikacje przydatne do pełnienia funkcji arbitra, wiek, nieskazitelny charakter, doświadczenie, znajomość języków, narodowość itp.

70. Czy można zmienić arbitra?

Tak.

71. Kiedy można zmienić arbitra?

W wypadku jego śmierci, ustąpienia, wyłączenia, odwołania przez strony lub Radę Arbitrażową, a także w razie odmowy lub niemożności zawarcia umowy z arbitrem.

72. Kim są arbitrzy domenowi?

To arbitrzy, wyspecjalizowani w sprawach dotyczących nazw domen internetowych.

73. Jak są ustalane honoraria arbitrów?

Mogą być ustalane według wartości przedmiotu sporu, albo według stawek godzinowych, w zależności od umowy lub regulaminu sądu. Arbitrom przysługuje także zwrot wydatków, poniesionych na noclegi i podróże.

74. Z ilu osób składa się zespół orzekający?

Jeśli strony nie postanowiły inaczej, orzeka trzech arbitrów. Skład zespołu może też być jednoosobowy lub liczniejszy, najczęściej nieparzysty. Parzysty skład arbitrów, np. dwuosobowy, zdarza się w niektórych instytucjach amerykańskich albo w arbitrażu morskim.

Międzynarodowe

75. Jaki jest wkład polskiego arbitrażu w system arbitrażu międzynarodowego?

Na listach polskich sądów polubownych figurują arbitrzy zagraniczni i na odwrót. Sądy arbitrażowe zawierają dwustronne porozumienia o współpracy. Od 2000 r. w sprawach ICC występowało 40-tu polskich arbitrów, wielu uczestniczyło w postępowaniach *ad hoc*. Polska ma przedstawiciela w Międzynarodowym Sądzie Arbitrażowym przy ICC. Sąd Arbitrażowy przy KIG jest członkiem założycielem Międzynarodowej Federacji Instytucji Arbitrażu Handlowego (IFCAI), Międzynarodowej Rady Arbitrażu Handlowego (ICCA), członkiem Europejskiej Grupy Arbitrażowej Międzynarodowej Izby Handlowej (ICC) w Paryżu oraz Komitetu Specjalnego przy Europejskiej Komisji Gospodarczej w Genewie.

76. Co to jest ICC?

International Chamber of Commerce, czyli Międzynarodowa Izba Handlowa (MIH). To pozarządowa organizacja tysięcy przedsiębiorstw i izb przemysłowo – handlowych z ponad 130-tu krajów. Reprezentuje interesy światowego biznesu wobec rządów i organizacji międzynarodowych. Zajmuje się m.in. międzynarodowym arbitrażem gospodarczym oraz ustalaniem reguł międzynarodowych transakcji handlowych.

77. Czy polskie sądy arbitrażowe współpracują z zagranicznymi?

Tak. Na przykład Sąd Arbitrażowy przy KIG zawarł przeszło 20 umów o współpracę, które przynoszą konkretne efekty. Wspólnie ze Szwajcarskim Stowarzyszeniem Arbitrażowym (ASA) prowadzi działalność wydawniczą. Wspólnie z ICAC w Kijowie promuje arbitraż sportowy i budowlany, przygotowując arbitrów do sporów, mogących powstać w związku z Euro 2012.

78. Jaki jest procent spraw międzynarodowych w polskim sądownictwie arbitrażowym?

Międzynarodowy charakter ma przynajmniej 20% spraw rozpatrywanych przez Sąd Arbitrażowy przy KIG.

79. W jakim języku prowadzone są sprawy międzynarodowe?

Strony same uzgadniają język postępowania. Dotyczy to również wszystkich dokumentów. Sąd Arbitrażowy przy KIG prowadzi sprawy w języku polskim, angielskim, francuskim, niemieckim lub rosyjskim.

80. Jakie są najważniejsze umowy międzynarodowe regulujące arbitraż?

Konwencja Nowojorska z 10 czerwca 1958 r. o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, Konwencja Europejska z 21 kwietnia 1961 r. o międzynarodowym arbitrażu handlowym oraz Konwencja Waszyngtońska z 18 marca 1965 r. o rozstrzygnięciu sporów inwestycyjnych między państwami i obywatelami innych państw.

81. Według jakiego prawa są rozstrzygane spory między podmiotami z różnych państw?

Takiego, jakie zostanie wybrane przez strony. Uznanie wyroku lub stwierdzenie jego wykonalności odbywa się w kraju wykonania wyroku.

82. Co to jest UNCITRAL?

United Nations Commission of International Trade Law – Komisja Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego z siedzibą w Wiedniu.

83. Co to jest Regulamin Arbitrażowy UNCITRAL?

Uchwalony w 1976 r. uniwersalny regulamin arbitrażowy, pomocny przy rozstrzyganiu sporów arbitrażowych *ad hoc*.

84. Co to jest UNCITRAL Model Law i co trzeba o niej wiedzieć?

Ustawa o międzynarodowym arbitrażu handlowym *Model Law on International Commercial Arbitration*, to wzór ustawy, którą każde państwo członkowskie ONZ może uchwalić lub adaptować do swego systemu prawnego. Celem uchwalenia Model Law w 1985 r. było ujednoczenie ustawodawstw arbitrażowych państw członkowskich ONZ. Nowoczesne ustawy arbitrażowe wielu państw, w tym część piąta polskiego kodeksu postępowania cywilnego, są w istotnej mierze wzorowane na Model Law.

85. Co to jest Konwencja Nowojorska?

Uchwalona w 1958 r., dotyczy uznawania i wykonywania zagranicznych wyroków arbitrażowych. Dzięki niej wyrok może być wykonany w ok. 150-ciu państwach na świecie.

86. O czym mówi Konwencja Waszyngtońska?

Uchwalona w 1965 r., reguluje kwestie rozstrzygania sporów inwestycyjnych pomiędzy inwestorem a państwem przyjmującym inwestycje. Ratyfikowało ją lub podpisało dotąd prawie 150 państw. Polska, jako jedyne państwo europejskie, nie podpisała tej konwencji.

87. Co to jest Konwencja Genewska?

Uchwalona w 1961 r. konwencja o międzynarodowym arbitrażu handlowym, reguluje szczegółowe zasady postępowania np. w sprawach, w których strony nie uzgodniły prawa właściwego do rozstrzygania sporu, albo miejsca postępowania.

88. Ile jest międzynarodowych sądów polubownych i gdzie?

Liczy się kilkanaście instytucji na świecie. W każdym kraju jest jedna wiodąca. Na mapie arbitrażowej świata liczą się sądy w: Paryżu, Londynie, Genewie, Pradze, Warszawie, Kijowie, Budapeszcie, Wiedniu i Sztokholmie, a dalej: w Kairze, Singapurze, Seulu, Kuala Lumpur, Hong Kongu, Sydney, Waszyngtonie i Nowym Jorku.

89. Jakie są najbardziej znane międzynarodowe stałe sądy polubowne?

Międzynarodowy Sąd Arbitrażowy przy Międzynarodowej Izbie Handlowej w Paryżu (ICC *International Court of Arbitration*), w skrócie ICC,

Centrum Mediacyjne i Arbitrażowe Światowej Organizacji Własności Intelektualnej w Genewie (*World Intellectual Property Organization Arbitration and Mediation Center*), w skrócie WIPO,

Londyński Sąd Międzynarodowego Arbitrażu (*London Court of International Arbitration*), w skrócie LCIA,

Niemiecka Organizacja ds. Arbitrażu (*Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit*), w skrócie DIS,

Instytut Międzynarodowego Arbitrażu przy Sztokholmskiej Izbie Handlowej (*Arbitration Institut at the Stockholm Chamber of Commerce*), w skrócie SCC,

Sąd Międzynarodowego Arbitrażu Handlowego (*Международный коммерческий арбитражный суд*) w Kijowie, w skrócie ICAC,

Sąd Arbitrażowy przy Izbie Gospodarczej i Rolniczej w Pradze oraz Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, w skrócie SA KIG.